

Noller (*Vilaniu*, 181). I avui, si no m'erro, comú a tots els dominis dialectals, fins a Eiv. («lojo», PzCarbrero) i l'alt Pallars, des d'on el seu domini segueix sense solució de continuïtat fins al gascó d'Aran (almenys en el verb derivat).

El castellà *flojo*, antigament *flouxo*, apareix també des del S. XIII (Berceo, Arx. de Hita, Juan Manuel, A. de Palència, Nebrija, etc.), i comú en totes les fases de l'idioma (*DECH-DCEC*). En portuguès *froixo* (o *frouxo*, per l'equivalència de *oi* i *ou* en aquest idioma), que ja es troba en el *Palmeirim* (1544) i en altres textos del S. XVI (Vieira, Moraes): en totes dues llengües amb el mateix significat que en català.

Hispanismes han de ser bearn. *flouch*, gc. *floche* [S. XVI] id., vista la *f-* de tots dos; i sobretot el segon, és un castellanisme evident tant per això com per la *ò* i *-che*; a la Vall d'Aran s'usa *alušá* per 'afluixar [els cordons, etc.]', el fonetisme del qual sembla autòcton, però manca allà un adjectiu *luš, i en una part de la vall diuen *flušá*, de manera que en tota ella deu ser un catalanisme més o menys adaptat a la fonètica local, o bé un petit desbordament transpirinenc d'una àrea lexical hispànica.¹ Hi ha un fr. *floche* [1611], propi de la indústria de la seda (que es basa en models occitans), i encara que es localitzi fins a Bèlgica, ja mostra el *FEW* III, 646-7, que tot indica un manlleu occità — doncs hispànic en definitiva, per més que Wartburg no s'hagi adonat que tampoc a Gascunya no pot ser un mot autòcton. També és manlleu hispanoportuguès l'it. *flòscio*, no sols a causa de la *l* i la *ò*, sinó perquè no apareix fins a Sasseti, en una carta des de Lisboa (c. 1600) i Buonarroti (1618), veg. Zaccaria.²

Ja en el *DCEC* vaig refutar breument les etimologies errònies, que havien cercat al cast. *flojo* Gröber i fins Schuchardt i M-Lübke, i els escrúpuls fonètics que trobava encara MLWagner a la bona etimologia *FLUXUS*: llur caràcter erroni és tan evident, que no val la pena de repetir ara el que ja dic allà (*DECH* II, 916b27-42) sinó remetre-hi. Encara que el tractament rigorosament hereditari de *FL-* sigui *ll-* en castellà, i *ch-* en portuguès; és sabut que hi ha tot un grup de mots no pas pròpiament erudits, que presenten en aquestes llengües el tractament semi-culte cast. *fl-*, port. *fr-* (castellà *flor*, *flaco*, *fleco*, *flujo*; port. *frol*, *fraco*, etc.): en aquest mot això s'explica pel caràcter moral del mot, que fa comprendre per què s'hi imposà la pronúncia de les classes més educades.

Pel que fa a la discrepància entre el vocalisme *ú* del català i la vocal *ó* del castellà i portuguès, la mateixa estructura de la síl·laba, tancada, fa que les dades filològiques llatines no ens orientin netament. *Fluxus* fou en llatí clàssic un duplicat de *fluctus*, tots dos originàriament adjectius-participials de *fluere* 'rajar', com a part, de data anterior a la de *fluxus*, sobre la primera aparició del qual existeixen alguns dubtes: potser ja en el S. III abans de J. C., potser només des de Plini; per a romanistes la diferència no és tan gran que compti gaire puix que està ben comprovat l'ús ferm de *fluxus* en tot el període imperial; aviat queda *fluxus* com a preferit amb caràcter adjectiu. És ver-

semblant que vagi existir ja des de llavors una doble quantitat *FLŪXUS* i *FLŪXUS*, i aquella pogué ser secundària per bé que molt antiga, provocada per la influència de la *ŭ* de les formes personals de *FLŪERE*.

⁵ Si la *ŭ* es deu a una alternança pròpt. morfològica, verbal, de data pre-llatina (a la manera de casos com *dicere/dictus* < *DEIK-/DIKTO-*, si bé en sentit invers) o resulta d'un fet de fonètica històrica llatina (com el que he comentat a propòsit de *FLOTAR*) del tipus de *reŭctum*, *tœctum*, *iactum*, etc., és un afer massa complex y massa estrany a la romanística per discutir-lo ací; personalment m'inclino per això últim, que no em sembla contradir sinó complementar les dades i argumentacions a què fan referència el *TbLL*, *FEW* III, 647a41-42, Walde-H. i Ernout-M. En conclusió, doncs, el cat. *fluix* prové molt probablement d'una pronúncia llatina *FLŪXUS* molt antiga, i no hem de pensar a cercar cap explicació de data romànica a la discrepància del seu vocalisme fit a fit del cast. *flojo*, port. *froixo*.

²⁰ El substantiu *fluix* 'vessament excessiu per massa secreció' no és etimològicament idèntic a l'adj. *fluix*, sinó un quasi-homònim *FLŪXUS*, -ŪS, 'acte de rajar', mal que derivi de *FLŪERE* en el seu tema de perfect, igual que l'adjectiu, i amb correspondència cast. *flujo*, port. *froixo* (i *REW* 3394); en la nostra llengua el documentem des del S. XIV (notem en català, per fugir de l'equívoc, les complecions *fluix de corrença*, *fluix de sang*, *fluix de ---*): «los hòmens folls porten lo cor en la bocha: car tot ço que pensen dins, dien defora; aquests han mal de *flux* de corrença e dessenterí, en la lengua, tostemps», Eiximenis (*Terç*, cap. 359); «la medecina que donen los metges --- guarden la fi: si n' deuen guarir; car hun hom que té scorredor en la cama, curant-ho serie pijor; item, si ha mal de morenes o de *flux* de sanch, bé porien guarir, mas serie perillós», StVicentF (*Quar.*, 291.48); «son doncs en lo bras quatre o cinc venes grosses, e atretantes artèries, la incisió de les quals és perillosa per lo gran *fluix* de sanc d'aquells», en el *Collectori* (de Cauliac, c. 1500, *DBal.*); altres dues cites del S. XIV en *AlcM*. Altrament per al *fluix* dels jocs de cartes [fi S. XV, *Procés de les Olives*, 2050], que sembla venir del substantiu *fluix* i no pas de l'adj. *fluix*, -a (com suposa *AlcM*, § 6c), veg. *DCEC* (FLUX), i cf. *fluxió* (FLUIR).

³⁵ *Fluixa* 'mena d'ormeig' [Vogel, no Lab. 1839-88; 1902, Ruyra]: «era arribat el dia d'anar a la *fluixa* amb l'oncle Ventura», «escàrem les *fluixes* amb sardina fresca, i les descabdellarem, tot amollant-les a l'aigua», «a cada moment me semblava sentir la picada del peix, llevava la *fluixa* emocionat --- i res» (*Pinya de Rosa* I, 32, 36, 37): sembla naturalment explicar-ho com a postverbal, *anar a la fluixa*, com diu en el primer passatge, pel procediment de descabdellar-la tot amollant-les (= *afluixant-les*) en l'aigua, segons ens mostra el següent; és un mot usual a totes zones costeres de la llengua, fins a Eiv. (*afluixa*: aparat de pescar», PzCarbr.) i Formentera (JoCastelló, *Ibiza y Formentera*, 120, l'aplega amb *glofà* i *currican*) i fins